

Чернігівська обласна універсальна наукова бібліотека
ім. В.Г.Короленка

**Залишитись у
просторі й часі**
методично-бібліографічні матеріали

Чернігів-2009

Чернігівська обласна універсальна наукова
бібліотека ім..В.Г.Короленка

Залишитись у просторі й часі
методично-бібліографічні матеріали

Чернігів-2009

Залишитись у просторі й часі: методично-бібліографічні матеріали / ОУНБ ім. В.Г.Короленка; Підгот. А.Матюшенко; Відп. за вип. Ю.Самойленко. – Чернігів. – 2009. – с.

Масове захоплення поезією – парадоксальний факт часу, здавалося б зовсім не схильного до високих почуттів. Мабуть, саме поезія здатна сказати нам про нас щось дуже важливе...

Видання знайомить з цікавими прикладами популяризації поезії, вміщує огляд творчості поетів української діаспори (Нью-Йоркська група).

Комп'ютерний набір: Т.Комлик, В.Шевченко.

Комп'ютерне макетування:

Ризограф ОУНБ ім. В.Г.Короленка

Тираж:

Істина у нашому житті може
здійснитись лише поетично

М.Хайдеггер

Хто подарував людині вірші? Бог чи диявол водить рукою обраних, що зветься поетами, і здатних своєю одержимістю словом, потягом до неможливого створити ілюзорний світ химерних фантазій, який чарує і манить всіх, Слово відчуваючих. «До останнього дня життя Вашого Вам це не буде відомо,» – розмірковує над своїм же питанням В.Шаламов. Чим так принаджує нас поезія? Здавалося б:

«...нет дела бесполезней
в житейской, деловой круговерти,
но все, что не исполнено поэзии,
бесследно исчезает после смерти».

(І. Губерман)

Можливо, це нестерпне бажання доторкнутися до Вічності, щось досягнути із законів Буття, змушує одних виплескувати себе, свій досвід спілкування зі світом в примхливі словесні візерунки, а інших вдивлятися в них довірливо і здивовано, впізнаючи власне життя, власні емоції. Тож зрозумілі нам – через прірву років – почуття Петрарки і Шекспіра, Пушкіна і Шевченка, Гете і Міцкевича. А сучасна поезія, що резонує болям і тривогам сьогодення, напевне, відгукнеться і прийдешнім поколінням читачів.

Не рідшають ряди шанувальників поезії, особливо серед молоді: Наприклад, на сервері «Вірші.Ru» зареєстровано більш ніж 133 тис. авторів, представлено 3.600 тис. віршів, 5.195 тис. рецензій.

Можна звичайно, іронізувати над якістю більшості цього літературного продукту, який критики презирливо називають «культурним фаст-фудом», на відміну від професійної поезії, що є «їжею богів» Але ж визнаємо, що кожен

вільний чим хоче задовольняти літературний голод. Головне-пробуджений апетит (тобто, інтерес) до поезії. В першу чергу, альтернативної, модерністської, що більше відповідає ритму новітнього часу, говорить мовою вулиці – і виходить на вулицю, щоб знайти тих небагатьох, для кого вона є справді хлібом. На думку літературознавця Г.Дашевського в цьому і полягає задача справжньої популяризації. Засоби – найрізноманітніші.

Плакати з віршами стають помітним елементом міського пейзажу, або навіть (як у Голландії) прикрашають стіни приватних будинків.

Вірші вивішують у транспорті (першим це придумав Й. Бродський в Нью – Йоркському метрополітені; подібні акції проходили у Москві, Улан – Уде, Челябінську), спеціально залишають поетичні збірки в публічних місцях (кожна знайде зацікавленого читача). Молоді поціновувачі поезії розповсюджують улюблені твори за допомогою мобільних телефонів(можна оформити річну підписку на один щоденний новий вірш).

Численні літературні фестивалі сьогодні пропонують не тільки слухати поезію (метрів і початківців, традиційників і авангардистів, а також рок – музикантів, що виконують класичні тексти), а й милуватись оригінальними видовищами. Наприклад , на другому міжнародному відкритому книжковому фестивалі (Санкт-Петербург) відбувся конкурс відеокліпів, знятих у співробітництві з авторами або з використанням записів виконаних ними віршів.

У рамках фестивалю сучасного мистецтва «Територія» (м. Москва) режисер К.Серебряніков організував у Політехнічному музеї (ностальгія за 60-ми...) вечір «100 хвилин поезії»: з поетичним марафоном у режимі нон – стоп, де брали участь і автори, і всі бажаючі з публіки; обранням «Короля поетів», якого визначило читацьке (і слухацьке) журі.

У програмі київських літературно-мистецьких фестивалів „Київська барикада” влаштовуються «Ночі поезії» (з нічними виступами поетів під акомпанемент фаєр-шоу, відеоінсталяцій, фонові музики; «поетичною вітряною»- читанням віршів з повітряної кулі).

Під час фестивалю театральньо-поетичного авангарду «Інші», що одночасно приходив у Москві, Нью-Йорку та Саратові гостям пропонувалась програма «Кіно як поезія» (Тарковський, Довженко, Іоселіані, Пазоліні, Параджанов), виставка візуальної поезії, розрахованої на зорове сприйняття. Це акровірші, де початкові букви кожного рядка вірша складають певне слово; мезо- та телевірші, в яких слова утворюються із середніх та останніх літер, алфавітні вірші, або абecedарії (в них початкові букви рядків розташовані в алфавітному порядку); фігурні вірші, рядки яких складаються у різні геометричні фігури.

На популярних клубних вечірках до виконання поетичних програм запрошуються відомі особи: актори, політики, спортсмени. Поети вже навіть влаштовують спортивні змагання – слєми. Найбільш масове - Турнір Великого слєму, організований відомим критиком та теоретиком російського постмодернізму В.Курициним. Учасників змагань - поетів – оцінювало глядацьке журі за якість текстів і авторський артистизм В Петербурзі відбувся поетичний біатлон, на 1-му етапі якого поети змагалися, читаючи вірші, а на другому - стріляючи у тирі.

Будь - які засоби пропаганди поезії добрі, якщо вони ведуть до самих віршів, «..якщо гамірний і розумний антураж самих віршів не затуляє». (Г.Дашевський)

А що ж бібліотеки? Чи є в нашій практиці приклади цікавих методик популяризації художньої літератури, зокрема поезії? Багатьом нашим колегам, на жаль, не вистачає, за думкою відомою бібліотекознавця С.Матліної, ерудиції і фантазії, креативних ідей. Якщо ж вони присутні, бібліотеки ініціюють справді оригінальні проекти, виступаючи посередниками між авторами поезії і її користувачами. Наприклад, астраханські бібліотекарі провели масштабну поетичну акцію на вулицях, в кафе, парках, Інтернет – кафе свого міста. На 1-му етапі, що мав назву «Роби вірш! Дивись вірш!», організатори намагались через творчість таких поетів як Маяковський, Хлебніков, Кручених, Вознесенський, Ю.Моріц виявити і показати спільну природу вірша і зображення. Вагомим аргументом на підтвердження цієї тези слугувала незвичайна виставка - «Вірш

на стіні». Об'єктом експозиції були вірші, виконані в різноманітній техніці з використанням різноманітних матеріалів: живопису, аплікації комп'ютерної верстки, фотографії і навіть... побутової техніки. Поезія „жила” перед очима надрукованою, намальованою, підвищеною на стіні як самодостатній об'єкт. На відкритті прямо перед глядачами в повітрі колихались ручки, фломастери, спіймавши які можна було процитувати або миттєво скласти поетичний рядок.

2-й етап акції мав девіз « Вірш на слух». Тепер краще сприймати і розуміти вірші допомагали кіно, театр, музика. Тексти звучали і в авторському виконанні, і в архівних записах.

3-й етап – « Стихія вірша – вірші поштою». В парках, кафе були розставлені столики, на них – поетичні збірки, поштове приладдя, скриньки для листів. Всім бажаючим пропонувалось взяти книжку, вибрати один вірш , що сподобався, і надіслати його близькій людині поштою (в Інтернет – кафе по e-mail) .

В Кемеровській обласній науковій бібліотеці започаткували дуже популярні у молодих читачів Години творчості - « Поетична мозаїка». Мозаїка складається із кращих зразків світової поезії протягом року.

В ЦМБ ім.. Н.К. Крупської м. Ленінськ - Кузнецького (Кемеровська обл.) став вже традиційним єдиний в своєму роді щомісячний міський конкурс на кращий вірш.

Літературні кафе, клуби запрошують шанувальників поезії для реальних (або віртуальних) зустрічей, обговорень, спілкування. Темами зустрічей можуть бути, наприклад, такі: « Ловись, «Букер», великий та маленький» (поети -лауреати Букерівської премії), « Якого кольору книжки» (колористичне сприйняття літературних текстів), «Подорож в країну веселих рим» (гумор в поезії), «Толерантність поезії» (французький синквейн, англійський лімерик, японські хокку, слов`янські частівки).

Можна, до речі, і позмагатись у складанні цих 5-рядкових віршів на довільні теми. Ось синквейни:

Бібліотека

Велика, всезнаюча –
Дає, вчить, зацікавлює.
Все узнаєш в бібліотеці.
Вперед.

~»~

Книга

Чудова, прекрасна

Читай, знай, спілкуйся з книгою,

Книга – багатство душі,

Радуйся!

А ось жартівливий приклад лімерика:

Склеротична бабуся Параска

залишила увімкнену праску.

Поки в місті була -

Все згоріло дотла,

Залишилась одна лише праска

Поетичний марафон «Сто віршованих посвячень моєму місту» і поетичний ринг - теж різновиди творчих слемів. На рингу в ЦПБ Новоуральського міського округу учасники змагань створювали вірш на пропонування з публіки рядок, а потім на аукціоні пізнавали місцевого поета (чия книга була виставлена) всього по 4-х рядках. Подібний конкурс любителів і знавців місцевої поезії «Знай наших» відбувся у Челябінську.

В Єкатеринбурзі незвичайний слем зібрав кращих молодих поетів і кращих ді-джеїв міста, які (кожен в своєму жанрі) змагались за симпатії публіки.

«Зібрати» в одні збірці молодих поетів, абсолютно різних за авторським стилем, з різних куточків України, об'єднаних єдиним чинником- вагою, придумали в Сумах.

Так, саме вага 2000 кг. всіх представлених в збірці поетів дала їй назву -«Дві тонни». Оригінальний задум, вдалий піар безумовно забезпечуть книзі читацький інтерес, очікування в подальшому «Три тонни», «Чотири тонни» і т. ін.

Поезія, власне, і не може жити без зворотнього зв'язку, без інтересу до себе. У взаємному пошуку Поета та його читача, їхньому духовному спілкуванні бібліотеки виступають посередниками, порадиниками, співрозмовниками. Розмова ця буває досить складною, незвичною...

Тим цікавіше для бібліотекарів розширити поетичні горизонти своїх читачів, познайомити їх з неординарною, «іншою» поезією, що ламає і мовні, і образні, і стилістичні стереотипи.

Яскравий приклад такої поезії – творчість Нью-Йоркської групи українських поетів – емігрантів.

Дата і місце народження цієї неформальної літературної фундації - 20 грудня 1958 р., італійська кав'ярня на Вест – стріт у Нью-Йорку. У витоків групи стояли Ю.Тарнавський, Б.Рубчак, Б.Бойчук, пізніше до них приєдналися Е.Андієвська, Патрісія Калина, Віра Вовк, Женя Васильківська.

Всі вони за різних обставин, переважно дітьми та підлітками, опинились в еміграції. Чужина стала домівкою, дала добру освіту, знання мов. Кожен вже мав повні творчі здобутки, розвивався самодостатньою творчою особистістю.

Що ж об'єднало цих молодих і зовсім несхожих людей? Своїм кредо засновники виголосили служіння новій українській поезії. Поезії, незаангажованої жодними політичними, соціальними та ін. міркуваннями. Поезії, вільної від так званого національного духу, що обертається нав'язливими образними кліше, приводить до провінційної ізольованості, хуторянства, самовдоволеності.

Позиціонуючи себе «над» національною традицією, поети Нью-Йоркської групи своєю творчістю міцно укорінюються в українську культуру. Вони високо цінують і використовують незмірні багатства української фольклорної метафорики, мовної і лексичної самобутності.

На світоглядному рівні всіх поетів новоствореної групи об'єднував інтерес і тяжіння до екзистенціальної філософії.

Як сказав Б.Бойчук: « Я зрозумів головну несправедливість людського життя: ми приречені не бути. Головна мета поезії – залишити вірш, щоб бути!» Твори нью-йоркських українців – модернові, екстравагантні за формою вираження. Вони заклали особливий тип художньої мови: вільний вірш, зосереджений на метафорі, стихійна ритмічна структура. Це справді живий потік емоцій: почуттів на межі відвертості, іноді болісного самоаналізу.

Втім, сповідуючи схожі естетичні принципи, члени Нью-Йоркської групи ніяк не впливали один на одного. Об'єднання було справді неформальним, без членських внесків, керівників, явних лідерів. І фундатори групи, і її послідовники (М.Царинник, Р.Бабовал, О.Коверко, М.Ревакович) завзято відстоювали власну «самість». Кожен йшов своїм шляхом, але їх спільними зусиллями видавався щорічник «Нові поезії», пізніше реорганізований у часопис «Світовид» (видання готувалось разом з СПУ та СТДУ). Б.Бойчук, Ю.Тарнавський та Б.Рубчак вели літературну сторінку в газеті „Свобода” та літературну секцію в студентському журналі „Горизонти”. Р.Бабовал упорядкував віртуальну антологію поетів Нью-Йоркської групи, а М. Ревакович стала редактором антології „Півстоліття напівтиші”, виданої київським видавництвом „Факт” у 2005 р.

На жаль не всі поети, що в різні часи були членами групи, мали нагоду друкуватись на історичній Батьківщині, але творчість Ю. Тарнавського, Б. Бойчука, В.Вовк, Е.Андієвської досить широко представлена різними вітчизняними видавництвами.

Один із засновників Нью-Йоркської групи Богдан Бойчук народився у 1927 р. на Тернопільщині. В 1944-му був гнаний на примусові роботи у Німеччину. З

1949-го мешкає у США, отримав професію інженера з електроніки. Літературна творчість Б.Бойчука охоплює різні жанри. Крім поезії це драматургія, проза, переклади, критика.

Б.Бойчук був першим, хто почав наводити мости між літераторами діаспори та материкової України. Сьогодні поет є членом Спілки письменників України, часто буває на Батьківщині.

Він цікавиться не тільки літературним процесом в країні, а й перебігом її внутрішніх подій, становленням української державності. За його словами, українці повинні зрозуміти ціну і глибину свого минулого. Історію треба знати. Вона може стати елементом гордості, творчості і наснаги.

Свою наснагу Б.Бойчук знаходить у любові. Три її виміри, вважає поет, є в його творчості: еротична, філософська, духовна.

Три виміри часу – минуле, теперішнє, майбутнє – формують його відношення до світу.

Смерть, самотність, абсурдність буття – теми, які змушують читача підніматись над метушнею повсякденності, розмірковувати над вічними питаннями разом із автором, відчуваючи свою розгубленість перед незворотністю життя.

Кожну свою поезію він бачив уві сні. Остання його збірка так і називається «Просуваючись крізь сні».

Переступаю

в інший бік *

і потрапляю поміж

молодих людей:

їхні лиця

звернені у себе,

і вони не помічають

сутності моєї,

ні присутності

часом

випадкові погляди

падають на мене

і, сковзнувши,

пролітають мимо.

Я почуваюсь між ними,

мов небулий, -

не знаходжу місця тут,

ані притулку

* Всі цитати та вірші подані в авторському написанні.

Пронизливою сповідальністю забарвлені «Вірші прощання»

...Блукаю

по опалих споминах

і вигортаю із пам`яті

недавні фотографії,

що починають блякнути

Ластівка

залетіла в мою пам`ять

і випила найкращі спомини

про тебе.

Літо

випало із пір

мого життя ,

і я не знаю:

по котрий бік весна

по котрий осінь.

Іду вперед
і западаю в тінь
твої неприсутності;
ступаю назад, –
і мене вгортає німота минулого.
Боюсь ступати на боки,
бо не знаю змісту
їхнього
ні форми.
Підставляю
руку під життя,
та в долоню скроплюється
тишина самотності.
Виходжу на широку вулицю,
та кроки на бруківці
не творять відгомону.
Знайомі,
обтяжені мішками
старості,
не впізнають мене ...
Сутеніє.
Прихиляюсь
до вечора
і чую,
як темінь продуває
моє тіло,
як час
капає з клітини
до клітини,
а небо затягається

зірками.

І тоді думки про тебе
болять найбільше.

Сутеніє.

Шлюбна фотографія
нидіє між книжками
на полиці.

Ти, в білій блюзочці,
тримаєш квіти,
які дивляться на мене.

Та 2.VIII 99-го

твоє обличчя випало
із фотографії.

До мене тулиться
твій одяг,
наповнений нічим

Та над усіма витратами, розчаруваннями і випробуваннями осягнута майстром
звучить проста істина:

Нестерпне світло
перетяло груди
і в серце врізалось слово.

І до кінця твого
болітиме
затерпле тіло,
а в жилах синьо
пульсуватиме свідомість:
ти живеш

Ти живеш, хоч і ступаєш краєм життя. Дякуєш йому, що є сили для нових поезій (в Україні в останнє десятиліття видані збірки Б.Бойчука «Вірші кохання і молитви», «Дві жінки Альберта», «Спомини в біографії», «Три романи», «Київські екслібриси»), нових вражень.Є бажання пильно вдивлятись в обличчя молодої української літератури.

Досить різко в цілому оцінюючи сучасну вітчизняну поезію, Б.Бойчук відмічає серед нового покоління такі імена, як Дм. Лазуткін, Богдан – Олег Горобчук, Євген Коцарев, Павло Коробчук, Сергій Жадан.

Яскрава постать Ю.Тарнавського привертає увагу, насамперед своєю багатогранністю: поет, прозаїк, драматург, журналіст, перекладач, вчений – лінгвіст, інженер – комп'ютерщик.

Він автор 19 збірок поезій, семи – п'єс, 9 книжок прози, численних публікацій на кібернетичні та лінгвістичні теми, перекладів з української на англійську та з різних мов- на українську. Твори Ю.Тарнавського переведені на російську, англійську, португальську, румунську, польську, іврит.

Народився Ю.Тарнавський на Бойківщині у 1934 р. У 1944 опинився у Німеччині, а з 1952 р. живе у США. Його спеціальність – електроніка, спеціалізація – штучні мови, процесування природних мов. Багато років Ю.Тарнавський пропрацював в компанії ІВМ Для бібліотеки конгресу розробив програму автоматичного перекладу з російської на англійську мову. Захистив дисертацію на тему «Семантика знання», здобув ступінь доктора філософії.

Був спів-автором-координатором української програми в Колумбійському університеті, має звання професора кафедри української літератури та культури Гарвардського університету.

В Україні вийшли друком численні твори Ю.Тарнавського: збірки «Без нічого»(1991 р.), поема «У ра на» (1992 р.), вибране «Їх немає» (куди ввійшли збірки «Ось як я видужую», «Ідеальна жінка», поема «Оперене серце», «Фотографії це квіти», «Нулі й одиниці».

Ю.Тарнавського вважають найбільш радикальним в його відношенні до національної поетичної традиції, переобтяженої, на його думку, так званою «поетичністю», пафосною повчальністю, проповідництвом. Натомість у Тарнавського мовна стихія закорінена у французькій передсимволізм (А.Рембо), екзистенціалізм (Сартр, Камю), латиноамериканську поезію (П.Неруда)- з максимальним заглибленням у сутність людського «Я» всіма художніми засобами, без жодних зовнішніх обмежень. Сьогодні поет сповідує естетику постмодернізму (багатостилевість, колаж, фрагментарність тексту, іронічна насиченість, підкреслені прозаїзми і навіть ненормативна лексика). Власне, сам автор свої вірші не відносить до того «що нормально називається поезією». Його вірші –«Про ніщо» Вони побудовані не з існуючих поетичних елементів (цеглин), а з елементів мови (глина) Метафори, що є головним носієм інформації, а не оздобою поезії Ю.Тарнавського, спонукають талановитого читача (а можуть, на жаль, бути і не талановиті) самому створити у своїй уяві щось унікальне, властиве і дороге тільки йому.

Що є життя

як не будинок

повний пустих кімнат

-,»-

Дощ

Музика

кипить

на радіо

як суп

на кухні,

за вікном ,

на вулиці,

люди

з`являються

й зникають,
як думки
в мозку,
таксі
об'їжджають
розпуку
як вибоїни
в бруку,
стирачі
на них
стирають сльози
зі скла,
дощ
падає
з серця

Любовна лірика Ю.Тарнавського дивним чином поєднує пронизливу і
безпосередню щирість звичайної людини з раціональністю вченого -
інтелектуала

Приходиш,
наче протяг. '
Приносиш зі собою
вітер
і шелест листя.
Робиш прозорими
стіни,
і кліматом весни
наповнюєш помешкання.
Забираєш

всю мою пам'ять
і, наче келех
чистої води,
ясним стає
мій мозок

В художньо-поетичному світогляді Ю.Тарнавського зв'язки з українськими традиціями опосередковані, не поверхньосяжні («З усього українського найбільше я любив фольклор»).

Україна, «країна зі стогонів і молитов», трагізм її нової історії (голод 33-го, Чорнобиль, розбрат, забуття своїх коренів) болить поетові жагучою тугою, що закарбована у відчайдушні, сповнені жорсткої правди слова (цикл «Дорослі вірші», поема «У ра на»)

... Не степами і не горами
простягалась твоя географія
на півкулях мільйонів сердець
і крізь невидимі простори пісень.
Не створила тебе історія,
а туга за твоєю красою.
Ти народилась в душах, як поезія,
і твоє поняття звучить як метафора

-,»-

Голодна Україна
Травень 33-го
ходить без лопати,
не в силі втримати її,
човгає ногами,
черевики зношені ззаду,
напухли сині п`яти,
переступає трупи,
як одяг на долівці...

... під стіною
кінчається родина,
батька вже нема,
мати,
завжди остання,
ніколи
нема часу для себе,
як біля шевченківської хати,
під звук хрущів,
навчає сінка вмирати:
«Отак, отак, Івасику,
мій маленький,
обережно,
бо ще виживеш!..»
...меншає, меншає, меншає
Україна,
за синіми штахетиками
дитячих тіл!
-,-
Чорний полин
...ніч
(ви не знаєте
української ночі!),
бачить Україна
високо в небі
над собою
стебло
чорного полину
(чорнобилю)
розмірів комети,

піднесене,
немов мітла,
щоб змести її
з лиця землі
в залізобетоннім
садку,
в головах
(на самій півночі)

гудуть
важкі хрущі
атомів...

-//-

Самота

... серед нічної тиші,
крізь музику зір
чути крики,
п`яний спів –
це українські покоління
вертаються з нічних п'яток,
де пропили
рідну мову
(несли її,
несли,
тисячу років,
дали вам у руку,
а ви, бездарі, пропили
за одну ніч!)

-//-

Україна вмирає
...від усіх нас

умирає Україна,
ми її смертельна
хвороба!
Стоїш, обдерта,
Україно,
як отель для бідняків
у Гарлемі,
гаснуть
одна по одній
твої літери
-,-
...неначе пастка
лапу звіра,
стиснула ти моє серце,
Україно,
скажений від болю,
жеру його,
щоб визволитися
від тебе...
...пусти мене,
нарешті!
здихай собі сама!
ні, ні,
прости мені,
свята моя!
...над життя
кохаю тебе,
Україно,
дівчинко моя
чотирирічна

«Я- українка, яка живе за межами України, але я – не діаспора. Я - Емма Андієвська!»

Вона завжди була трішки «кішкою, що гуляє сама по собі» – поетеса Емма Андієвська, явище унікальне, гостро індивідуальне. Народилась у м. Донецьку у 1931 р., перед війною переїхала з батьками до Києва. Свій шлях на чужину розпочала у 1943 р. Мешкала у Германії, США. В Мюнхені, де живе і зараз, здобула освіту в Українському вільному університеті за спеціальністю філософія та філологія.

Друкуватись почала із 1949 р. Є авторкою 23 поетичних збірок, 5 книжок короткої прози.,3 романів. Е.Андієвська- член НСПУ, Українського пен-клубу та Вільної академії в Мюнхені; кавалер ордену незалежного культурологічного часопису «І» – за інтелектуальну відвагу та значний внесок в модернізацію української культури. В 2003 році стала лауреатом міжнародної літературної премії м. М.Гоголя («Тріумф»), яку за сприяння НСПУ щорічно вручає громадська організація «Чернігівський інтелектуальний центр». Лауреатом цієї премії був і чоловік Е.Андієвської, наш земляк , відомий літературознавець І.Кошелівець.

Малярство (теж модернове) - друге велике захоплення Е.Андієвської. Вона є членом професійного об'єднання художників Баварії. В її доробку – більш ніж 9 тис. картин, що постійно виставляються у галереях Америки, Канади, Німеччини. Останнім часом вернісажі Е.Андієвської відбулися в Івано-Франківську, Харкові, Львові, Києві. До речі, ілюстрації до своїх книжок поетеса створює сама.

Свою приналежність до Нью-Йоркської групи Е.Андієвська заперечує, не бажаючи для себе жодних формальних обмежень.

Її творчість проникнута глибинним відчуттям українськості, українськими мотивами і реаліями („Я свою Україну ношу як слимак свою хатку, я в ній живу). Це тим дивовижніше, що виростала майбутня поетеса в російськомовному середовищі, і бажання говорити і писати українською – це

свідомий вибір. Вибір – одна з провідних тем в творчості Е.Андієвської , вибір між принциповістю та конформізмом, між спокоєм та бунтарством. Поетеса каже про себе: „ У мене комплекс багатирськості. Я завжди, все життя іду там, де найбільший опір. Усе моє життя - це ходіння крізь стіни”. А ще зауважила якось, що бути справжнім митцем значить постійно перебувати у пеклі.

Світ поезій Е. Андієвської – химерний, сюрреалістичний. Вона склеює його з мікроскопічних фрагментів, використовуючи архаїзми і наукові терміни, поетичні вислови і побутові слівця.

Це світ «олюднених» речей (кожна - зі своєю культурною історією). Образів, що безкінечно видозмінюються, створюючи ланцюжок несподіваних, іноді парадоксальних асоціацій.

Поетику Е.Андієвської порівнюють із джазом. Рими її дисонантні, а між словами – синкопи («довгі і страшні» паузи) –пропущені дієслова. Ця загадкова особливість авторського стилю – принада для читача: додумати, дофантазувати.

В передмові до збірки В.Андієвської «Погляд з кручі» літературний критик Марк Роберт Стех зауважив: «Шлях, який ці вірші вказують, неможливо описати чітким, раціональним поясненням, бодай уже тому, що для кожного із нас він є дещо інший, бо кожен мусить відкрити свою неповторну дорогу в «невимовне». «Невимовне» поетеси Андієвської близьке до будізму і містики Кастанеди. «Невимовне» – це «туманна матерія, - за словами авторки, - розмита навколо, яка ще не втілилася в думку».

Поетеса вважає метою свого життя реалізувати цю матерію, якомога повніше відтворити ту діяльність, яка навколо, яку всі бачать, тільки чомусь не помічають.

Вдумливий, інтелектуальний читач розгадає закодований світ Е.Андієвської. Якщо зуміє...

Примруженими очима

(із зб. «Вілли над морем»)

Буття немає. Є січка- монолог

Речей. Скрізь замість цілого – частини.

Єдиний відступ – барва- неврастенік,

Що – сірниками – селезінку й слух.

Весь красвид в свідомість переліг

І звідти – тужно – в блиманні густому –

Нагадуванням: кожен крок – останній,

Дезінтеграція-стежки й колег,-
Щаблі в найвище – з тліну – незабаром,
Аби-і з найтіснішої обори.-
Вже, - охляп – обрій, – чатові – нечоси.
Подорожують в просторі і часі
І тих, хто – видимого глек розбив. –
Мигтіння, що на статусі різьби.

- // -

Коли я слухаю тебе,
Я здаюся собі глибинною рибою,
Що приречена жити на поверхні.
Мій друже,
Юність, з якою ти носишся,
Як перекупка з ганчір'ям,
Це більш, ніж сумнівна річ,
І вижджати на ній обома ногами. –
Якби я не вважав це
Аж таким несмаком,
Я сказав би, що це небезпечно.

-//-

Лігурійське побережжя

Горе звернено-І на вузол.
Нема дороги для тих, хто низом.
Покійника горою везуть.
Ще поворот, ще карнизом,
Море внизу.
Море внизу - низане, низове,
Покійника на ім'я назива :
Обізвись, о без вісти пропавший !
Море не ївши! Море не пивши:
Де ти, душе?
Де ти, бувши?
Покійника горою везуть.
Ще поворот - і ніколи назад.
О тільки б знати, о тільки б знать...

-//-

Коливання стрілки

Пелюстки опадають всіх марнот.
На срібній таці-в ложці-світла жмут
Видовжує-на цілу вічність-мить,
Яку –ніяк -у зародок – кларнет .
Змінили вміст, напругу і орна ,
Й на місці вілл над морем-сну намет.

В потойбіч-вістку-скакунів нема,-
Останній-з молу-за межу - чкурнув.-
Старт у ніщо готуються зустріти
Шаленці й ті, що не бояться страти,
Й-крізь верстви скла-лише п'ястук – непевність -
На дзвін у вусі, і свідомість – повня , -
Не почуттів шматок - аквамарин.-
Чути буття, де дійсність завмира.

«Ми молоді українські письменники, мусимо держатись разом, ми мусимо з'єднатися нерозривним перснем дружби, бо одинцем пропадемо безслідно. Маю надію, що Ви усвідомлюєте безнадійність нашої ситуації. Коли ще поживемо на еміграції 10-15 років, у нас взагалі ніхто не буде писати українською мовою... Ми мусимо об'єднатись в якусь формальну організацію, тоді в нас буде сила».

Це уривок з листа Богдана Рубчака Ю.Тарнавському, написаного в 1955р. Тоді ще зовсім молодий поет став одним з провідників майбутньої Нью - Йоркської групи.

Народжений 1935 р. в галицькому Калуші, він залишив рідний край 8-річним хлопчиком. Емігрантська доля привела до Сполучених Штатів, де штудював мови та порівняльну історію світової літератури в університетах Нейві-Пір та Рузвельта, працював на радіо. В 21 рік вийшла перша збірка його поезій « Кам'яний сад» з посвятою мамі на знак вдячності за самовіддану підтримку зусиль сина здобути освіту.

Всього в доробку поета – 7 збірок, в т.ч. – вибране «Крило Ікарове», що було надруковано у Києві (1991р.). Б.Рубчак захистив дисертацію на тему «Теорія метафори». З 1974р. є професором кафедри славістики та україністики Іллінойського університету.

Крім поетичної творчості, Б.Рубчак займається перекладами (з англійської, французької, німецької), літературознавством та критикою. Разом з Б.Бойчуком упорядкував антологію української поезії на Заході (Мюнхен, 1969р.). Є лауреатом двох премій ім. І.Франка в Чикаго (1982 та 1986рр.), премії ім. П.Тичини (Київ, 1993р.), Член НСПУ.

...Примруженими очима, внутрішнім поглядом вдивляється поет у той світ, що залишив назавжди, – далекий, знайомий лише за уривчастими дитячими спогадами, але такий рідний, що й тополі с осокорами виростають серед його американських пейзажів.

Як у сновидах бачиться близьке, звичне, але чуже й холодне,... закам'яніле. Камінь – найпоширеніший образ в поезиці Б.Рубчака. Кам'яніє не світ, а чутлива людська душа, що здригається у відчайдушних пошуках своєї культурної і мовної ідентичності, у марних спробах протистояти жорстоким і потворним реаліям, відтіняючим велику і справжню сутність буття.

Ці спроби – тяжкий, майже сизифів труд кожного, а насамперед – поета, небайдужого і відповідального за силу свого слова («печаті духу»), здатного на велике чудо – «щоб на камінних вітах камінне листя стало зеленіти».

Поетика Б.Рубчака органічно поєднує європейську вишуканість, модерністську розкутість з архаїчністю староукраїнської лексики, закоріненій в язичництві. Майстра однаково захоплює і експеримент з верлібром, і «гнучкість та водночас сувора організація сонету» (визначення Б.Р.), і лаконічна краса хокку. За думкою літературного критика М.Рябчука здатність бачити явища у великому «космічному» просторі й часі надає творчості Б.Рубчака значення загальнолюдського.

В сні неспокійному скажи, чого ти шукав?
Якого спокійного дня, чиєї руки?
Якої блакиті, яких благодійних трав,
яких богодайних слів, що їх не дали роки?
Брати досягають корон і найчорніших глибин,
летять орати поля найдальших світів,
але ти не приймаєш отих гордовитих годин,
і шепочуть уста: “Я не того від вас хотів.”
У жилах кружляють міста, тремтять у очах мости
нещадно таврує чоло перехрестів сіль,
і вся ніжність світу, що ніколи не пестив ти,
не хоче йти геть. Разить лезами снів. Болить.

-

Нічні мініатюри

Дві спілі вишні
на блакитній долоні:
я і кохана

-//-

Глухий неспокій в листі та квітках
Тривожить слух і не дає читати,
Невже на дощ? Підхожу до вікна,
Щоб вишню про погоду запитати,
На аркуш грядки, де слова вінком,
наводить небо нечіткі цитати,
я і маленька вишня за вікном
читаєм. Боїмося відчитати

- / -

Віщун

Обачно! Не запитаєш нікого,
де починаються межі ці.
Навіть оленя зіркорогого,
ні гадюку, темну наложницю,
ні мухомора, що мружиться
на світлотінні грані,
ні журавля, що ножицями

перетинає світання.
Неначе перснями, брязкальцями
на спраглих пальцях жіночих,
очей гарячими дзеркальцями,
де блискають межі ночі,
русачими , дикими танцями
слово тебе наврочить
та не покаже під місяцем
підземним знаків пророчих,
Потрібен тут не з зозулинця вивар,
а голос іншою грою,
що говорить не миртом, а вивертом,
вивіркою, куною,
що відає з пущі вивести
бугайця до водопою, -
тільки такий на вивесні
заволодів тобою,
Він учням на врочищах голубавих,
де відсвітилися засвіти,
в білих борах з прозорими навами
заборонить говіти, -
та як світ урунеться нивами,
крикнуть з купави квіти,
заведе під кореня звивини
слово там засвітити

Серед членів Нью-Йорської групи є постать особливо відмічена історичною Батьківщиною. Поетеса Віра Вовк отримала у 2008 р. Шевченківську премію (за книги «Сьома печать», «Ромен – зілля» та переклади).

Життя В.Вовк є яскравим прикладом жертвовного служіння своєму народові, з яким її пов'язує не тільки особисто життєва, а й більш глибинна – генетична – пам'ять.

Народилась Віра Вовк (Селянська) у 1926 р. в Бориславі. Її батько був лікарем митрополита А. Шептицького. В еміграції родина опинилась у 1945р. Тоді ж батько Віри загинув під час бомбардування Дрездена. Трагічна ця подія залишила незгладимий відбиток у свідомості дівчини.

Освіту В.Вовк здобувала в університетах Тюбінгену, Нью-Йорку (де вивчала германістику, порівняльне літературознавство, музикологію, а потім – Ріо-де-Жанейро. В Бразилію Віра із мамою терміново виїхали, опинившись перед загрозою депортації до Радянського Союзу. Так Бразилія стала для майбутньої поетеси постійною домівкою. В державному університеті Ріо-де-Жанейро Віра Вовк багато років очолює кафедру германістики, має звання професора і вчений ступінь доктора філософії. За свою літературну працю, яку

розпочала у 19 років, відмічена премією ім. І.Франка в Чикаго (1957,1979,1982 рр.), Києві (1990 р.), премією «Благовість» (2000р.),премією «Тріумф»(2005р.)

Творчість В.Вовк – «найменш модерна» (за словами самої поетеси) порівняно з іншими «ню-йоркцями», водночас і найбільш традиційна. Ще у 70-і роки вона голосно декларувала свою повагу до національної традиції, що є основою нашої великої культури, становим хребтом життя. В статті «Україна, любов моя!» надрукованій в часопису «Сучасність», В.Вовк заявила, що в умовах еміграції необхідно робити все можливе заради збереження духу нації, її мови, її культури, її світогляду.

Ця заява була справді бунтарською, йшла врозріз основних постулатів «антитрадиційності» групи. Віру Вовк заклеювали як «фальшиву патріотку», що дуже ображало поетесу, змусивши її навіть відокремити себе як «групу Рюде-Жанейро».

Так, Віра Вовк вважала своєю місією бути культурним послом Батьківщини у світі («Я розширюю границі України»). Тож все своє життя присвятила популяризації національної духовної спадщини, перш за все – скарбів української літератури. В її перекладах німецькою та португальською вийшли у світ 3 антології української літератури – від «Слова о полку Ігоревім» до 40-х рр. 20 ст., дві поетичні антології (модерна українська поезія – португальською мовою). В ці збірки поетеса включила репродукції творів сучасних українських художників.

Вона перекладала Г.Сковороду, І.Франка, Т.Шевченка, Л.Українку, І.Драча, В.Симоненка, І.Жиленко, Л.Костенко, Б.І.Антонича.

Вона листувалась з В.Стусом, М.Коцюбинською – багатьма українськими дисидентами і неодноразово підіймала свій голос на їхній захист.

В той же час В.Вовк знайомила українського читача з творами Р.Тагора, Г.Лорки, Ш.Бодлера, П.Неруди. В доробку В.Вовк більше 20 тис. перекладів, сотні прочитаних лекцій в Європі та обох Америках, і, зрештою, - власний величезний літературний труд – понад 50 книжкових видань: поезії, прози, драматургічних творів, казок.

М.Коцюбинська називає творчість В.Вовк «космополітичною в доброму розумінні цього слова». Поетеса відчуває себе хазяйкою світу, де і рідна Бойківщина, і Бразилія, і Рим, і Китай, і Індія дарують їй слухові («шумить», «дзвенить», «плаче», «яленіє», «рохкає»), зорові («по небесах ходять зорі, заходять у жито», буяють рослини – від екзотичних олеандра, лавра, камелій до карпатських солом'яників), музичні («Реквієм», «Скрипка і орган», «Фуга», «Адажіо») образи і враження.

Мотивами ритуальної національної обрядності, поетикою народних дум, колядок просякнута збірка «Іконостас України». Багато її віршів звучать як молитва і «стражденна постать розп'ятого Бога», - за висловом Дм. Павличка, - височіє в центрі світу В.Вовк. Її співрозмовниці, героїні її збірки «Жіночі маски» – постаті легендарних жінок: історичних осіб, міфічних, казкових, біблійних, художніх персонажів (Євридика і Клеопатра, Єва і Сап фо, Жанна д'Арк і Катерина). Всі вони – уособлення єдиної Жінки:

... усі мої маски –
то мозаїка мого обличчя
я – баня світлого храму
я – темної мряки долина
у темну мряку завиваю землю
купаю землю світлом храму
я – мед і цикута
я – ласка і гріх
я – корінь і крона

Подвижниця, інтелектуалка, сама жіночність, чий «чистоті, граційності, вглибленості» щиро заздри В.Стус, зауваживши, що ці риси – від природи. Від природи і ще одна важлива особливість поетеси – скромність. Без зайвого пафосу, самовозвеличення робить вона свою добру справу, ще сповнена сил і творчих задумів. А чи потрібне їй служіння Україні, чи набув взагалі духовний досвід Нью-Йорської групи достатнього осмислення на землі батьківській? Здається, що ні. Досить сумний висновок Б.Рубчака, який він зробив в інтерв'ю журналісту Т.Пастуху про відношення до їх поезії «ваших геніїв»: «... пощо морочити собі голову досить великим масивом здебільшого трудних текстів, коли вони в історії літератури все одно не виживуть. Але...Але... Хто в ній виживе, а хто забудеться – це непроглядна таємниця. Мінються канони, мінються люди, і залишається внутрішня вартість тексту, по-різному прочитувана все новими поколіннями, а нині модне сміття іде, куди треба... З точки зору зовсім історичної правди Нью-Йоркська група як така має шанс вижити хоча б як поріг нового етапу”».

То ж дивиться Віра Вовк в майбутнє з мудрим спокоєм, бо впевнена, що душа її стане дзвоном батьківської дзвіниці, в яку обов'язково задзвонять ті, хто прийдуть по ній...

вдягаюся в небо і хмари
в кучеряві кущі і дерева
в надбережні палати і вежі
у схід сонця і в його захід
у птахів тварин і людські постаті
що черпають з мене воду
вдягаю юність і старість
мілке щастя і горе глибоке
швидкоплинні красу і славу
все тоне в мені, мов час

- // -

Ти куди, старенька матусю?
На той горб, де стояла церковця?
Її пень обгорілий ще куриться
У згاردі могил довкола
Порахуй усіх твоїх діток

Що заснули у фіялках і м'яті
Але й тих, що десь сплять у зеленім руслі
Та на дні доріг нерозмотаних
-//-

не забудемо
заки звечоріє
довишивати останній хрестик
на хустині
не забудемо
зірвати дитині
червоне яблуко
з високої гілки
не забудемо
сказати сусідові
добрий вечір!
заки роса очі виїсть
- // -

Не забудемо про час читати гарні вірші, а, читаючи, не забувати, що “справжня поезія сприймається перш, ніж розуміється” (Т.Еліот).

Але розуміння - теж важливе. І бібліотеки мають докласти певних зусиль, щоб авторське послання світові, як би воно не звучало, було почуте.

Знайомство з поетами Нью-Йоркської групи можна розпочати з книжкових виставок. Краще, якщо це будуть виставки - роздуми, виставки – діалоги, де презентуватимуться матеріали з різними поглядами на місце і роль емігрантської літератури в українській культурі : « На Україну повернусь», «Наші в Америці», «В іншому світі – в іншому світлі», «Довічна мандрівка до себе». Якщо в бібліотеці недостатньо друкованих творів потрібних авторів, варто пошукати їх в Інтернеті. Бібліотека повинна підготувати для користувачів списки корисних сайтів, запропонувати бажаючим поділитися своїми думками щодо сприйняття такої поезії в мережевих літературних тусовках на сайті бібліотеки «Я читаю словоWWWo». Цікаво визначити рейтинг читацьких симпатій до того чи іншого автора «Мій власний Букер», «чиТАЙМЕР успіху» за допомогою SMS-голосувань.

Читачам, що глибоко зацікавляться цією сторінкою української культури, можна запропонувати участь у конкурсі літературних розвідок, есе: «Я так думаю: моє відчуття емігрантської поезії», «Модернізм в літературі: багато званих, та мало обраних». Для більш детального ознайомлення з творчістю окремих представників Нью-Йоркської поетичної групи доцільно підготувати серію буклетів « Аромати вишуканого слова», «Дієта для літературних гурманів»; провести обговорення особливостей їхнього стилю, поетичної манери на майстер-класах професійних поетів («Священне ремесло- поезія :закони творчості», «Використання символу як стилістичного засобу в поезії).

Обговорення поетичних (і навколопоетичних) проблем краще вести у затишній атмосфері літературного клубу, кафе, на суаре (званому вечорі з відомим гостем). Тут доцільні і бесіда, і дискусія, і диспут, наприклад: «Паралелі і меридіани: Нью-Йоркська група і Київська школа поетів (В.Голобородько, В.Кордун, М.Григорів, М.Вороб'їов)». До такої зустрічі можна підготувати виставку-настрій, де учасники зібрання візуально представляють вірші, що відповідають певному емоційному настрою («коли мені самотньо», «коли весь світ проти мене», «коли в душі-весна» тощо).

Використовуючи прийом «вільного мікрофону», виносяться для обговорення досить гострі теми : «Все це міф про масових і немасових поетів», «Поезія робиться для рівних», «Панове поети, чи маєм ми право лишать на папері бездумні рядки?», «Ніхто не знає, що таке поезія», «Інтеграція в Європу –не через економіку, а через культуру». Читацький клуб-гарне місце для циклу поетичних побачень з улюбленими(і найкраще представленими у фонді) авторами, наприклад: «Про себе і життя своє: сповідальність в поетичному слові Б.Бойчука», «Над життя кохаю тебе, Україно: мотив втраченої-знайденої Батьківщини в поезії Ю.Тарнавського», «Усі мої маски - то мозаїка мого обличчя»: вічна жіночність в поезіях В.Вовк, Е.Андієвської, П.Килини» тощо.

Приваблять увагу читача і такі видовищні акції як арт-вечірка «Поезія на килимку». В її програму можна включити конкурс візуальної поезії, конкурс поетичних експромтів, конкурс на кращу музичну інтерпретацію сучасної поезії, поетичні моновистави та інсталяції, відеоарт тощо.

Власне, запропонувати бібліотеки можуть багато чого. Головне-якнайбільше добрих зустрічей зі справжніми віршами.

Рекомендовані джерела

1. Барабаш Ю. Нью-Йоркская группа украинских поэтов: Вне традиции как традиция /Ю.Барабаш //Дружба народов.–2002.–№ 8.–С.201-212.
2. Библиотеки на пути перемен: инновационный аспект : Методическое пособие /ВОУНБ им. М.Горького.-Волгоград, 2006.–37с [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www.vounb.volgograd.ru/librarian/docs/Library_innovations.doc. – Заголовок с экрана.
3. В Україні були заборонені [поети і прозаїки, що жили за кордоном] //Культура і життя.–1996.–13 березня.–С.4.
4. Віртуальна антологія поезії Нью-Йоркської групи [Електронний ресурс]- Режим доступу: <http://www.users.belgacom.net/babowal/indexnyg.htm> .– Заголовок з екрану.
5. Дашевський Г. Хлеб для немногих: Что хорошего в фестивальной поэзии /Г.Дашевский // Wekenad. -2007.–№ 62.
6. Казьміна Л. Специфіка мовної практики письменників української діаспори /Л.Казьміна [Електронний ресурс].–Режим доступу: <http://www.pinchukfund.org/storage/students/works/2008/320doc>.– Заголовок з екрану.

7. Матлина С. И это все о нем /С.Матлина //Библиотечное дело.–2008.–№20.–С.2-7.
8. Мелентьева Ю.Л. Продвижение чтения в нечитающую среду: опыт библиотек регионов России /Ю.Л. Мелентьева [Электронный ресурс].– Режим доступа: <http://www.rusreadorg.ru/issues/hl/hl3-25.htm> .- Заголовок с экрана.
9. Поздняев М. Будь Пушкиным /М.Поздняев [Электронный ресурс].- Режим доступа: <http://www.chtenie-21.ru/proff/news/465> – Заголовок с экрана.
10. Поэт и общество [Электронный ресурс].–Режим доступа: <http://www.bigbook.ru/defail.php?ID=3490> .- Заголовок с экрана.
11. Ревакович М. Дещо про Нью-Йоркську групу /М. Ревакович //Світовид.–1996.–№2.–С.102-111.
12. Ревакович М. Непоетичні дискурси Нью-Йоркської групи /М. Ревакович [Електронний ресурс].–Режим доступу:http://www.shevchenko.org/users/shevchenko/cgi/webdata_news.cgi?fid=1045515501&guery=pagenum%3DI.-Заголовок з екрану.
13. Світличний І.О «Нові поезії»: неперіодичне видання так званої Нью-Йоркської групи /І.О.Світличний //Серце для куль і рим: поезії, переклади, літературно - критичні статті.- К.:Рад.письменник, 1990.-С.515-517.
14. Фасоля А. Давайте знайомитись: Нью-Йоркська поетична група /А.Фасоля//Українська література в загальноосвітній школі.–2003.–№7.–С.41-45.
15. «Янус не роздвоєний – він просто бачить удвічі більше» [Електронний ресурс].–Режим доступу: <http://www.litakcent.com/2008/09/02/yanus-ne-rozdvoenyiy-vin-prosto-bachyt-udvichi-bilshe.html> .- Заголовок з екрану.
16. Андієвська Е. Поезії /Е.Андієвська //Українське слово: Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст.–К.: Аконт, 2001.–Т.3.–С.527-529.
17. Андієвська Е. Твори. В 10 т. Т.2. /Е.Андієвська.–Хмельницький: Поділля, 2006.–285с: іл.
18. Андієвська Е. З «Межиріччя» /Е.Андієвська //Світовид.–1996.–№ 2.–С.31-35.
19. Андієвська Е. Вілли над морем /Е.Андієвська //Соборність.–1999.–№ 1.–С.45-59.
20. Андієвська Е. «Неправда, що людина не має право вибору. Вона його має повсякчас» /Е.Андієвська.- [Електронний ресурс].–Режим доступу: <http://www.daikiev.ua/4560> .- Заголовок з екрану.
21. Лисенко Т. Океанічний лабіринт, або феномен Е.Андієвської /Т.Лисенко //Сучасність.–2003.–№ 11.–С.146.
22. «Я-кіт, який ходить сам...»: Розмова з Е.Андієвською /Зап. Т.Салига //Дзвін.–1994.–№ 1.–С.119-123.
23. Бойчук Б. Поезії /Б.Бойчук //Українське слово: Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст.–К.: Аконт, 2001.–Т.3.–С.780-784.
24. Бойчук Б. Розмова з не-уявленою коханкою: поезії /Б.Бойчук //Світовид.–1996.–№ 2.–С.27-29.
25. Бойчук Б. История может стать элементом гордости, творчества и вдохновения: поэт об отношении творческих поколений и о современной украинской литературе /Б.Бойчук //День.–2008.–26 декабря.–С.11.

26. Астафьев О. Художні координати поезії Богдана Бойчука /О.Астафьев //Слово і час.–2002.–№12.–С.20-24.
27. Курбатов С. «Время боли»: Богдан Бойчук о сущем /С.Курбатов [Электронный ресурс].–Режим доступа: <http://www.zn.ua/3000/3150/60835> – Заголовок с экрана.
28. Моренець В. Богдан Бойчук /В.Моренець//Слово і час.–1997.–№ 10.–С.32-33.
29. Вовк В., Рубчак Б. Вірші: Українська поезія за рубежом /В.Вовк, Б.Рубчак//Українська мова і література в школі.–1991.–№ 12.–51-52.
30. Вовк В. Поезії /В.Вовк//Українське слово: Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст.–К.: Аконт, 2001.–Т.3.–С.392-412.
31. Вовк В. Жіночі маски /В.Вовк.–Ріо-де-Жанейро;Женева.–1993.–84с.
32. Селянська В. Українські мотиви в бразильській поезії /В.Селянська //Всесвіт.–1990.–№2.–С.144-147.
33. Залізник Б. Ріка життя В.Вовк/Б.Залізник [Електронний ресурс]. –Режим доступу:http://www.duda.org.ua/index.php?itemid=82&id=409&option=com_content &task=view. – Заголовок з екрану.
34. Коцюбинська М. Метаморфози В.Вовк /М.Коцюбинська//Вовк В. Поезії.–К.:Родовид.–2000.–422с.–С.5-32.
35. Рубчак Б., Вовк В. Вірші: Українська поезія за рубежом /Б.Рубчак, В.Вовк//Українська мова і література в школі.–1991.–№ 12.–С.51-52.
36. Рубчак Б. Крило Ікарове: Поезії [Передм. М.Рябчука]/Б.Рубчак.–К.:Дніпро, 1991.–205с.
37. Рубчак Б. Поезії /Б.Рубчак//Українське слово: Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст.–К.:Аконт, 2001.–Т.3.–С.774-779.
38. Рубчак Б. Пересторога /Б.Рубчак//Світовид.–1996.–№ 2.–С.45.
39. Рубчак Б. Одверта відповідь на відкритий лист /Б.Рубчак //Сучасність.–1994.–№ 6.–С.122-128.
40. Процюк С. Камінь, нарцис і перстень [про творчість Б.Рубчака]/С.Процюк//Літературна Україна.–1993.–7 січ.–С.5.
41. Стех М.Р. Невикористаний шанс Богдана Рубчака/М.Р.Стех [Електронний ресурс].–Режим доступу: http://www.ukrzurnal.eu/pdf/uz_2008_07.pdf. – Заголовок з екрану.
42. Тарнавський Ю. Без нічого: Поезії [Авт.передм. М.Н.Москаленко]/Ю.Тарнавський.–К.:Дніпро, 1991.–285с.
43. Тарнавський Ю. Сотня сонетів /Ю.Тарнавський.–Філадельфія; Торонто: Слово, 1984.–100с.
44. Тарнавський Ю. У ра на /Ю.Тарнавський.–Харків: вид. часопису «Березіль»; Нью-Йорк: вид. М.П.Коць, 1992.–167с.
45. Розмова Віктора Неборака з Юрієм Тарнавським //Сучасність.–1996.–№55.–С.149-157.
46. Моренець В. Монолог без реверансів: Поема Ю.Тарнавського У ра на /В.Моренець //Сучасність.–1993.–№ 4.–С.155-158.